

İslâm'ın doğru anlaşılmasında, yorumlanmasında ve yaşanmasında hadis ve sünnet bilgisinin önemi esasen izahtan varestedir. Zira sünnet ve hadis, vahyin ilk muhatabı ve mübelliği Hz. Rasûl (sas) tarafından dinin nasıl anlaşıldığının ve yaşandığının bilgisidir. Bu sebeple sünnet, İslâm âlimleri ve ümmeti tarafından İslâm'ın en önemli bilgi kaynağı kabul edilmiştir. Sünnet, dinî her türlü ihtilafta Müslümanlar için Kur'ân'dan sonraki yegâne referans durumundadır. Bu husus, bizzat Allah Teâlâ'nın, Kur'ân-ı Kerîm'in pek çok âyetinde vurguladığı bir emridir.¹ Nitekim bu noktada İslâm âlimleri arasında da bir ihtilaf söz konusu olmamıştır. Onlar sünnetin, "Allâh'ın dinine ittibayı tamamlayan ve kuvvetlendiren" en önemli unsur olduğunu ifade etmişler; sünnete göre İslâm'ı anlayan ve yaşayanların hidayette olduğunu, ona muhalif görüş ileri sürenlerin ise, "mü'minlerin yolunun dışında" olduğunu vurgulamışlardır.² Ayrıca, Kur'ân'dan sonra İslâm'ın öğrenilebileceği en sağlam kaynağın sahih hadisler olduğunu, sünnetin bize intikalindeki en önemli belgeler durumundaki hadislerin, İslâm kültürünün her dalıyla ilgili bilgiyi ihtiva ettiğini; bu sebeple İslâm kültür mirasının muhafaza edilmesinde en önemli görevin Hadis ilmi ve âlimleri tarafından yerine getirildiğine işaret etmişlerdir.³ Bu bakımdan hadisler, İslâm kültürünün hem hafızı hem de muhafızı durumundadırlar. Kaldı ki, İslâm medeniyetinin âdeta hafızası olması özelliğiyle bile hadisler, asla ihmal edilemeyecek bilgi kaynağı olmaya devam edecektir.

Sünnet, tarihin bir döneminde yaşanmış ve bitmiş bir hayatı değil, her çağ ve toplumda yaşanabilecek, çözüm üretebilecek kabiliyette ilkeler ve dinamikler taşımaktadır. Bu durum onun, kıyamete kadar bâkî ve geçerli son dinin ve son peygamberin uygulamaları ve tarih ötesi mesajları bütünü olmasının kaçınılmaz bir olgusudur. Haliyle sünnet ve hadis, ilkeleriyle taşıdığı her zamanı ve toplumu, iyiliğe, insanlığa, ahlâkîliğe; kısaca erdemli bireye ve topluma ulaştıracak dinamizme sahip bir birikimdir.

Binaenaleyh, sünnet ve hadis ilmi, cahiliye toplumundan İslâm toplumuna geçişin tarihî seyrini ve nebevî metodunu da bugünlere taşıyan en önemli bilgi hazinesidir. Bir toplumun muazzam dönüşümündeki temel dinamiklerin ve uygulama alanlarının İslâm'a göre nasıl gerçekleştiğinin en değerli kayıtları, bu hazinede saklıdır. Günümüzde sosyolojinin ve diğer beşerî bilim dallarının da katkılarıyla,

"SÜNNETİN BİREYSEL VE TOPLUMSAL DEĞİŞİMDEKİ ROLÜ" SEMPOZYUMUNUN ARDINDAN

Ömer ÖZPINAR

Dr., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Hadis Araştırma Görevlisi

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis ABD.

¹ Meselâ bkz. Ahzâb, 56; Nisâ, 59.

² el-Hatîb el-Bağdâdî, Ebû Bekr Ahmed b. Ali (v. 463/1071), *Şerefu ashâbi'l-hadis*, thk. Mehmed Said Hatiboğlu, Ankara, 1991, 7.

³ Age., 8-9.

Hız. Peygamber (sas)'in yaşadığı toplumu nasıl bir saadet toplumuna dönüştürdüğü'nün daha iyi bir şekilde anlaşılması ve buradan hareketle mutlu ve müreffeh bir toplumun inşasındaki temel ilkelerin farklı yönleriyle yeniden tespit edilmesi kaçınılmaz bir görevdir.

İşte sünnet ve hadisin kısaca arz edilen bu özelliklerini göz önüne alarak, tarih boyunca sünnetin bireysel ve toplumsal değişim ve dönüşümde nasıl bir rol üstlendiğinin tartışıldığı bir sempozyum, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından gerçekleştirildi. Son yıllarda sosyal ve bilimsel pek çok atılım gerçekleştiren Dekanlığın, her yıl değişik bir anabilim dalının organizesiyle geleneksel hale getirmek üzere yola çıktığı sempozyumların ikincisi olan bu etkinliğin düzenleyicisi, Hadis Anabilim Dalı'ydı. "*Hadis ve Sünnet Sempozyumu*" adıyla duyurulan ve 11-12 Mayıs 2007 tarihlerinde Konya'da tertiplenen sempozyumun ana başlığı "*Sünnetin Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü*" şeklindeydi.

Birinci oturumu konferans şeklinde düşünülen, İkinci ve üçüncü oturumlarında dokuz tebliğin sunum ve müzakeresinin yapıldığı sempozyumun son oturumu ise, genel değerlendirmeye ayrılmıştı.

Sempozyumun açılışı, 11 Mayıs 2007 Cuma günü 09.30'da Konevî Kültür Merkezi'nde, Kur'ân kıraatini müteakip, protokolün selâmlama konuşmalarıyla başlamış oldu. Kürsüye sempozyumun ana sponsoru Meram Belediye Başkanı, İl Müftüsü ve Vali Yardımcısı'ndan sonra Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ geldi. Sempozyumun ele aldığı konunun önemine vurgu yapan bu konuşmaların ardından, hem selâmlama konuşmasını hem de iki gün sürecek sempozyum programını açıklamak üzere kürsüye gelen Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet ÖNKAL, sünnetin, Hz. Peygamber (sas)'in sözleri ve yaptığı işler olduğunu; dün olduğu gibi bugün de Müslümanlar için bireysel ve toplumsal açıdan örnek alınması gereken bir yaşama biçimi olduğunu ifade etti. Bu açıdan sempozyumun sünnet anlayışımıza önemli bir katkı sağlayacağına inandığını ve geçen yıl düzenlenen "*Kur'ân sempozyumu*"nun ardından bu yıl "*Hadis ve Sünnet Sempozyumu*"nu tertip ettiklerini söyledi.

Daha sonra sempozyumun birinci oturumuna geçildi. "*İslâm'ın Doğru Anlaşılmasında ve Yaşanmasında Sünnetin Yeri*" başlıklı bu oturum, Prof. Dr. Mehmet S. HATİBOĞLU ve Prof. Dr. Ali Osman KOÇKUZU tarafından konferans şeklinde sunuldu. Sözü önce Hatiboğlu aldı ve konuşmasına özgeçmişini anlatarak başlayarak, öğrencilik yıllarında dinî eğitim yapabilecekleri bir kurumun olmadığından bahisle; o yıllardaki dinî yaşantının ne denli zorluklar altında bırakıldığını, Hz. Peygamber'i ve İslâm'ı doğru dürüst anlatan bir kitap, bir müessese dahi bulamadıklarını anlattı. Dinde ruhban hayatının olmadığını, her Müslüman'ın dinini iyi öğrenmesi ve amel etmesi gerektiğini, İslâmiyet'in mescitlere hapsedilmemesi gerektiğini söyleyen Hatiboğlu, bu bakımdan farklı anlayışlara sahip Hıristiyanlıkla İslâmiyet'in karıştırılmaması gerektiğini vurguladı. Sözlerinin devamında, İslâm külliyatının elden geçirilmesi gerektiğine dikkat çekti ve ümmetin bu uğurda çalışanlara yardımla yükümlü olduklarını ifade ederek sözlerini tamamladı.

İkinci konuşmacı Koçkuzu ise, yaptığı kısa konuşmada medreselerin eğitim sistemi, sayıları ve kapatılmalarına dair bilgileri nakletti. Daha sonra Ankara İlahiyat'ın açılmasıyla dinî ilimlerde bir ilerleme görüldüğünü ve bugünkü seviyeye gelindiğini söyledi. Her Müslüman'ın bir başka görevliye ihtiyaç duymadan dinini bilmesi ve gereklerini yerine getirebilmesi lüzumu üzerinde durarak sözlerini tamamladı.

Her iki konuşmacıya plaket takdiminin ardından Cuma namazı için ara verildi.

Sempozyumun “Sünnetin Öngördüğü Fert ve Toplum Modeli” ana başlığı taşıyan ikinci oturumu, saat 14.00'te Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ'in başkanlığında başladı. Bundan elli yıl kadar önceki sünnet sempozyumlarının daha çok sünnetin huciyeti ve dindeki yeri konularında yapıldığını söyleyen Görmez, artık son zamanlardaki sempozyumların konusunun sünnetin çağımızdaki işlevi, anlaşılması ve yaşanması noktasında yoğunlaştığını örneklerle anlattı. Daha sonra sözü “Bireysel ve Toplumsal Gelişimde Sünnet'in Yeri ve Sahîh-i Buhârî” konulu tebliğini sunmak üzere Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN'a verdi.

Çakan, sözlerine sünnetin hal ve gidişat demek olduğunu göz önüne alarak, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem zamanından beridir onun bireysel ve toplumsal alanda var olageldiğini söyledi. “İslâm'da hem bireysel hem toplumsal dönüşüm, sünnetle gerçekleşmiştir. Gelişimi sünnet temsil etmektedir. Sünnetin benimsemediği bir değişim, geçersizdir” diyerek sözlerine devam eden Çakan, Kur'ân ve sünnet bütünlüğüne ve bunun mahiyetinin nasıl olduğuna değindi. Şah Veliyyullah'a atfen sünnetin, 'nefsin terbiyesi ve toplumun yönetimi' olarak iki temel işlevi olduğunu ifade etti. “Günümüzde ekran, anten ve reklâm kültürü, yerli ve İslâmî kültürün yerini almış gözükmektedir” sözleriyle de, genel manada bireysel ve toplumsal değişimin günümüzdeki etkenlerine dikkat çekti. Çakan, daha sonra Musa Carullah'ı referans göstererek “ümmetin risaleti” fikrini gündeme getirdi. Tebliğinin başlığındaki “Sahîh-i Buhârî” konusuna ise, son paragrafta değinebilen Çakan, Buhârî'nin “bir muhaddis, fakih, mütekellim ve sosyolog olarak” sünnetin işlevlerini en güzel şekilde ortaya koyduğunu kaydederek sözlerine son verdi.

Çakan'ın tebliğini Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ müzakere etti. Sünnetin “adam olmak demek” olduğunu söyleyen Ateş, bunu örneklerle açıkladı ve tebliğdeki “ümmetin risâleti” kavramının arz ettiği orijinalliğe dikkat çekti. Çakan'ın Sahîh-i Buhârî üzerinde fazla duramamış olmasının bir eksiklik olduğunu ifade ederek müzakeresini tamamladı.

Bu oturumun ikinci tebliğcisi, “Hz. Peygamber'in Medine Döneminde Tesis Ettiği Kardeşleştirme (Muâhât) Projesinin Günümüz Bireysel ve Toplumsal Hayat Açısından Önemi ve Analizi” başlıklı konuyla Doç. Dr. Saffet SANCAKLI idi. Muâhât kelimesinin sözlük anlamını açıklayarak başladığı tebliğinin girişinde, hicret olayına ve ensar-muhacir kavramlarına geniş yer verdi. Medine'deki nüfusun yapısı, sayısı, etnik ve dinî unsurlarından bahisle, hicretten beş ay sonra gerçekleştirilen muâhâtın, din kardeşliği ve îsâra dayalı olarak “İslâm toplumunun temelleri-

ni oluşturduğunu"nu söyledi. Sancaklı, muâhâtın maddî boyutuyla birlikte, "Ensar ile muhacirler arasında ortak bir kimlik oluşturarak, zihniyet birliği sağlaması" gibi manevî yönlerinin de olduğuna dikkat çekti. Okuyarak sunmaya çalıştığı ve yedi başlıktan oluştuğunu söylediği tebliğini, vakit darlığından tamamlayamadan noktalamak zorunda kaldı.

Bu tebliği, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ahmet Turan YÜKSEL müzakere etti. Tebliğdeki tespitlere genelde katıldığını ifade eden Yüksel, vatan duygusunun oluşması açısından Medine'deki sınır tespiti, Müslümanların nüfus sayısı ve Medine pazarı konularındaki bilgilerimizin eksikliğine dikkat çekti ve konuya katkı açısından bunların önemine değindi. Yüksel, zamanımızda da muâhât benzeri oluşumlara gidilmesi gerektiğinin önemine dikkat çekerek sözlerini tamamladı.

Oturumun üçüncü tebliğini, Hitit Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Mevlüt UYANIK sundu. "Çocuğa Din-Kültür ve Kimlik İlişisini Kurgulamada Peygamberimizin "Bir Sosyal Model" Olarak Sunumu" konulu tebliğine, 2007 yılının UNESCO tarafından Mevlânâ yılı ilan edilmesine dikkat çekerek başlayan Uyanık, "Peygamberimizin günümüz felsefî ve pedagojik bilgilerle özellikle gençlere anlatımı"nda Hadis dışındaki ilim dallarından istifade edilmesinin önemine vurgu yaptı. "Peygamberimizin yaşadığı hayatı aynen bugün tekrar yaşamaya çalışmanın ortaya çıkardığı anakronizm sorunu"ndan kurtulmanın yolunun, sünnetteki ilke ve esasların tespit edilerek bugüne taşınması olduğunu söyledi. Daha sonra kişilik, benlik, kimlik ve ergenlik kavramlarının muhtevasına dair bilgiler sunan Uyanık, "Peygamberimizin gençlere sevgi merkezli sosyal model olarak" sunulmasının imkânından ve yöntemlerinden bahsederek tebliğini tamamladı.

Bu tebliğin müzakeresini Doç. Dr. Selçuk COŞKUN yaptı. Hadis ilminin sübût ve delâlet olmak üzere temelde iki probleminin olduğunu söyleyen Coşkun, hadisçilerin görevinin bütün hadisleri anlamaya çalışmak olmadığını, aksine hayatın farklı yönleriyle ilgili tespit ettikleri hadisleri bağlamıyla birlikte, en iyi anlayabilecek olan o sahanın uzmanlarına sunmak olduğunu vurguladı. Hz. Peygamber'i ilk duyan sahâbînin o hadisin doğrudan; daha sonra kendisine ulaşan kişilerin ise o hadisin dolaylı muhatabı olduğunu ifade eden Coşkun, içinde yaşadığımız toplumu anlamaya öncelik veren çalışmalar yapılmasının önemine vurgu yaparak sözlerine son verdi.

Oturum başkanı Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ, salonu hınca hınç dolduran dinleyicilerin diriliğine ve coşkuyla gösterdikleri ilgiye teşekkür ederek, katılımcılara ikişer dakikalık söz hakkı daha tanıdı. Daha sonra, oturumun geri kalan iki tebliğine geçmeden önce kısa bir ara verildi.

Yaklaşık yarım saat sonra ikinci oturumun dördüncü tebliğini Yrd. Doç. Dr. Hayati YILMAZ, "Toplumsal Dönüşümde Hz. Peygamber'in Kişiliğinin Etkisi" başlığıyla sundu. Yılmaz, tebliğinde Hz. Peygamber'in cahiliye toplumundan İslâm toplumuna doğru nasıl bir ferdî ve toplumsal değişim ve dönüşüm meydana getirdiğinden bahsederek, bu dönüşümün temel unsurlarının Kur'ân, Hz. Pey-

gamber'in kişiliği ve sünneti olduğunu söyledi. İnsanların İslâm'a girmelerinde Hz. Peygamber (sas)'in nübüvvetinden önce ve sonrasındaki karizmatik kişiliğinin en önde gelen unsur olduğunu üzerinde durarak sözlerini tamamladı.

Tebliğün müzakeresini Doç. Dr. Enbiya YILDIRIM yaptı. Tebliğde görüldüğü üzere İslâm öncesi dönem anlatılırken bile yalın olarak "Muhammed" ifadesinin kullanılmasının isabetli olmadığını söyleyen Yıldırım, tebliğde ifade edildiği gibi Hz. Peygamber'in her hareketinin sünnet olarak taklit edilmesinin de doğru olmayacağını belirtti.

İkinci oturumun ve günün son tebliğini, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Vejdi BİLGİN sundu. "*Cahiliye'den İslam'a: Değişim ve Süreklilik Bağlamında Sünnet*" başlığını taşıyan tebliğine, sünnet ve değişim konusunda İlahiyat ve Sosyoloji'nin keşiştiğini, sünnetin devrimci bir yapısı ve yönünün bulunduğunu söyleyerek başladı. Bilgin, Seyyid Kutub'la birlikte sanki Cahiliye ve İslâm toplumunun bıçak keser gibi birbirinden ayrıldığına düşünölmeye başladığını, ancak iki toplum arasında geçişlerin ve akışkanlıkların var olduğunu söyleyerek, Hz. Peygamber (sas)'i "devrimci" olarak nitelemenin de sosyolojik açıdan irdelendiğinde faydadan çok zarar getirebileceğine dikkat çekti. Şâtıbî gibi âlimlerin şer'î hükümlerdeki tedriciliğe dair görüşlerinden nakillerden bulunarak, bunun aslında Sosyoloji'deki "sosyal akışkanlık" kavramıyla uyumlu olduğuna dair örnekler üzerinde durarak sözlerini tamamladı.

Bu tebliği, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Ejder OKUMUŞ müzakere etti. Kendilerinin hadîşçi olmamalarına rağmen böyle bir sempozyuma davet edilmiş olmalarından ötürü Tertip Heyeti'ne teşekkür ederek başladığı müzakeresini, farklı ilim dallarının ortak çalışmasının imkânı ve ilmî ilerleme açısından çok önemli olduğunu söyleyerek devam ettirdi. Okumuş, Hz. Peygamber (sas)'in devrimci olduğunu söylerken dikkatli olunması gerektiğine katıldığını, ancak onun değişimci yönünün de göz ardı edilmemesi gerektiğini vurguladı. Tebliğde ifade edilen "sosyal akışkanlık" kavramının daha işlenmeye ve geliştirilmeye ihtiyacı olduğunu söyleyen Okumuş, Hz. Peygamber'in gerçekleştirdiği değişim ve dönüşümlerden örnekler verdiği müzakeresini tamamladı.

Oturum başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez, katılımcılara soruları ve müzakereleri cevaplamaları için kısa birer söz hakkı daha verdikten sonra, "günün hâsılâtını özetleyerek" oturumu kapattı. Ardından katılımcılara plaket takdimiyle gün sona ermiş oldu.

Sempozyumun üçüncü oturumu, 12 Mayıs Cumartesi sabah 9.45'te Prof. Dr. Cemal SOFUOĞLU başkanlığında başladı. Yeni bir Kur'ân meali çalışması yaptıklarını bildiğimiz Sofuoğlu, kendilerinin besmeleye "Sevgisi, merhamet ve şefkati her şeyi kuşatan Allah'ın adıyla" şeklinde mana verdiklerini ifade ederek, hamd ve salât ile açtığı oturumun ilk tebliğini sunmak üzere Prof. Dr. Talat SAKALLI'ya söz verdi. "*Sünnetin Güncel Yorumu: Kıyamet Alâmetleri İle İlgili Hadislere Verilen Anamlara Eleştirel Bir Bakış ve İlgili Hadislerin Anlaşılmasına Yönelik Farklı*

Bir Teklif adlı tebliğinde, kıyamet alâmetleri ile ilgili rivâyetlere farklı bir bakış açısı getirmeye çalışacağını söyleyerek başlayan Sakallı, öteden beri bu konudaki rivâyetlere iki farklı açıdan yaklaşıldığını, birincisinin; bu rivâyetlerin Hz. Peygamber'in söylemediği, ama ona nispet edilenler, ikincisinin ise; bu kabil rivâyetlerin Hz. Peygamber'in zamanı gelince gerçekleşecek mucizevî gaybî haberleri şeklinde olduğunu ifade etti. Sakallı, kendisinin ise, bu rivâyetlerin sahih olanlarının Hz. Peygamber tarafından küresel yani büyük kıyamet değil de, ferdî ve içtimaî çöküşün sonucunda ortaya çıkacak toplumsal yıkılışı ifade etmek üzere söylenmiş olabileceğini düşündüğünü söyledi. Bu konudaki delillerini on üç başlık halinde sıralayan Sakallı, kıyamet ve benzer tartışmalı rivâyetlere çözüm olarak, hadislerin tortularından arındırılarak bağlamlarıyla yeniden "metin inşasını yapmak ve inşa edilen metni de İslâmî deliller bütünlüğünde değerlendirmek" gerektiğini söyleyerek tebliğini sona erdirdi.

Tebliğ'in müzakeresini Prof. Dr. Ahmet YÜCEL yaptı. Konuyla ilgili âyetlerin meallerini sıralayarak, Kur'ân'a göre en büyük kıyamet alâmetinin Son Peygamber'in gelmesi olduğunu belirten Yücel, sadece dört âyette dört alâmetten bahsedildiğini ifade etti. Bu ve benzer konulardaki rivâyetlerin tamamı dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmasına ihtiyaç bulunduğunu söyleyerek sözlerini noktaladı.

Üçüncü oturumun ikinci tebliği "*Sünnetin Hayata İntikalindeki Gerilim Noktaları, Açmazlar ve Problemler*" başlığıyla Prof. Dr. Selahattin POLAT tarafından sunuldu. Sözlerine öncelikle başlıktaki "gerilim noktası" ve "açmaz" kavramlarını açıklayarak başlayan Polat, gerilim durumlarını Allah'ın hikmeti olarak kâinattaki düzenin zıtlıklar üzerine kaim olduğu fikrinin bir uzantısı şeklinde gördüğünü; bunun da insanı ve toplumu ifrat ve tefritten koruduğunu düşündüğünü ifade etti. Sünnet kavramını bireysel bir olgu olarak düşünmediğini, sünnetin varlık alanının tarihsel yani toplumsal varlık alanı olduğunu, zaten kelimenin etimolojisinin de sünnetin bireyde değil toplumda var olduğunu işaret ettiğini, dolayısıyla sünnetin "gelenekselleşmiş bir şey olduğu" tanımlamasını yaptı. Polat, sözlerine devamla sünnet konusundaki yanlış anlayışlara değinerek, bunları dört başlık altında sıraladı. Daha sonra tebliğinin asıl meselesini oluşturan "*Sünnetin Hayata Aktarılmasında Gerilim Noktaları ve Açmazlar*" konusuna gelen Polat, beş başlık halinde: "Birey-toplum gerilimi", "Sünnete farklı yaklaşımlar ve farklı sünnet anlayışları", "Sünnet ve değişim arasındaki gerilim, yabancılaşma sorunu, dinamik sünnet anlayışı", "Yönetim ve koordinasyon sorunu" ve "Dünyaya karşı sorumluluk" konularının oluşturduğu gerilimlerden ve çözüm yollarından bahisle tebliğini tamamladı.

Tebliğ'in müzakeresini Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL yaptı. Tebliğde dile getirilen problemlere somut örnekler verilmediğini, konularının dağınık görüldüğünü, tebliğde kullanılan "sünnetin ihyası", "sünnet toplumu", "sünnetin yeni bir sünnete dönüşmesi", "sünnetin gelenekselleşmesi" gibi kavramların yeterince açıklanmadığını eleştiren Ünal, sünnetin tanımı, muhtevası, toplumsallığı ve gelenekselliği ile ilgili hususların izahında çelişkiye düşüldüğünü söyledi.

Bu oturumun üçüncü tebliğcisi, “*Temel Hadis Kaynaklarının Çevirileri Üzerine Bir Kritik*” konulu tebliğiyle Doç. Dr. Bünyamin ERUL idi. Erul, hadis kitaplarının çevirileri üzerinde yeterince ilmi araştırma ve tartışmaların yapılmadığını, bazı kitapların defalarca tercüme edilip basılmasına rağmen yeterince hassas davranılmadığını; bunun da hadislerin yanlış anlaşılması bir yana, sünnet hasımlarına malzeme verdiğini ifade ederek tebliğine başladı. Çeviri işinin zor, ama hadis metinlerinin çevirisinin daha bir zor olduğunu; zira hadis çevirisinin öncelikle bir hadis rivâyeti demek olduğunu, Hz. Peygamber’in yaşadığı dönemin ve dil hususiyetlerinin bilinmeden hadislerin yeterince iyi anlaşılamayacağını ve dolayısıyla doğru tercüme edilemeyeceğini söyledi. Daha sonra hadis tercümelerinde yapılan hataları sekiz başlık altında ele alarak bunları örneklerle izah etti ve tebliğini tamamladı.

Oturum başkanı Prof. Dr. Sofuoğlu, müzakere için sözü Prof. Dr. Abdullah AYDINLI'ya verdi. Kitap tercümesinin zor bir iş olduğunu, bir dildeki bir ifadeyi hiçbir anlam kaybına/değişikliğine uğratmadan başka bir dile çevirmenin adeta imkânsız olduğunu, nitekim bir İtalyan atasözünün “Tercüme hainliktir” şeklinde bunu ifade ettiğini belirttikten sonra Aydınli: “Ancak bu hainliği yapmak durumundayız. Çeviri, kültürlerin tanışmasında, gelişmesinde önemli roller üstlenmektedir” dedi. Tebliğ sahibinin önerdiği, eşdeğerliliği ve kurallara bağlılığı önemseyen bir tercümedense anlamı yakalayan işlevsel bir tercüme fikrinin aksine, tercümelere metne bağlı kalmanın daha doğru olduğunu düşündüğünü söyleyen Aydınli, “Göz kendini göremez. Eleştiri geleneğimizi ihya etmemiz lazım” diyerek müzakeresini tamamladı.

Üçüncü oturumun son ve dördüncü tebliğini Doç. Dr. Ayhan TEKİNEŞ, “*Modern Dönem Hadis Yorumlarında ‘Ben Merkezli’ Yorum*” başlığıyla sundu. Önceki tebliğlere de göndermede bulunarak Batı’dan alınan kavramları ve metotları, “herhangi bir hesaplama yapmadan” hadisleri anlamada kullanmanın mahzurlarına işaret ederek sözlerine başlayan Tekineş, modern bireyin, Batı’da Dekart’ın görüşleriyle başlayıp Kant’ın anlayışıyla geliştiğini ifade ederek, Batı için yeni olabilecek bu durumun, bizim geleneğimizde tâ başından beri var olduğunu örneklerle izah etti. Özellikle sûflerin hadis şerhlerinde, bireyin daha öne çıktığını ve kendi tecrübelerini açık ettiklerini, bu tasavvufî nefis/ben anlayışından hareketle Batı’daki “ben”den farklı bir anlayış ve metodun geliştirilebileceğinin imkânı üzerinde durdu. İbn Kuteybe örneğini vermek suretiyle, yazarın kendisinin çok ön planda olduğu yorumların çabuk eskidiğini; buna karşın Tahâvî gibi metnin otoritesinin önde olduğu şerhlerin ise tazeliğini koruduğunu anlattı.

Bu tebliğin müzakeresini Doç. Dr. İbrahim HATİBOĞLU yaptı. Tebliğdeki iki sayfalık girişin konuyla fazla ilgisi olmadığını söyleyen Hatiboğlu, irfanî yorumu esas alan sûflerin hadis yorumlarında, tebliğde öne sürülen aksine, klasik hadisçilerden pek farklı davranılmadığı kanaatinde olduğunu söyledi. Tebliğde verilen ‘ben merkezli yorum’ örneklerini ve ele alınış tarzını eleştiren Hatiboğlu, ayrıca başlığı modern dönemler olmasına rağmen tebliğde ve örneklerde klasik dönem âlimlerine çokça yer verilmiş olmasına da tenkit ederek müzakeresini tamamladı.

Müzakerelerden sonra oturum başkanı tebliğ sahiplerine kısa birer söz hakkı verdi. Burada Doç. Dr. Bünyamin Erul, Prof. Dr. İbrahim Canan tarafından telif edilen şerhin kapağında öyle olmamasına rağmen *Kütüb-i Sitte* ve *Şerhi* yazmasının okuyucular açısından önemli yanlış anlamalara yol açtığına, bunun düzeltilmesi gerektiğine işaret etti. Oturuma katılan tebliğci ve müzakereciler plaket takdiminden sonra öğle yemeği arası verildi.

Burada yemekten de kısaca bahsetmek gerekir. Salonda bulunan bütün dinleyicilerin de davet edildiği ve “Konya düğün yemeği” diye bilinen zengin bir menüden oluşan geleneksel pilav ikramı yapıldı. Böylece sempozyumun yapıldığı kültür merkezinin alanında kurulan çadırlarda yaklaşık bin kişinin katıldığı bir şenlik havası yaşandı. Bu atmosfer, bilgi şölenine ayrı bir renk kattı ve her kesimden dinleyicilerle sempozyuma katılan misafir hocaları bir araya getirdi. Konya’da böyle otantik bir yemeği ilk defa tadanlar açısından da, memnuniyet verici, ilginç bir deneyim yaşandı.

Sempozyumun son oturumu olan değerlendirme oturumu 14.30’da, Fakülte Dekanı Prof. Dr. Ahmet ÖNKAL başkanlığında başladı. Sempozyumla ilgili genel değerlendirmenin yapılacağı açıklanan bu oturumun ilk söz sahibi Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN oldu. İki gündür “beyin ürünü ilmî çalışmaların” sunulduğunu söyleyen Çakan, kaynakların anlaşılmasıyla ilgili bazı problemlerin bulunduğu ortaya çıktığını, bu tür meselelerin bu kabil sempozyumlarla aşılabileceğini, salondaki ilgiden de hareketle gelecekte ümitvâr olduğunu söyledi.

İkinci konuşmacı Prof. Dr. M. Hayri KIRBAŞOĞLU, kendisinin önceki konuşmacıyla aynı kanaatte olmadığını, zira “Müslümanların alana inmekten korktuklarını” söyleyerek başladığı konuşmasını, sempozyum ve oturum başlığından bağımsız bir şekilde sürdürmeyi tercih etti. İslâm dünyasının hâlihazırda üslûp ve zihniyetle bir yere gidemeyeceğini, sünnetin dış dünyayı değiştirmek demek olduğunu, hayatın gerçeklerini görmeden sadece âyet ve hadis okuyarak bir yere varılamayacağını, gerekirse malını ve canını tehlikeye atarak mücadele edilmesi gerektiğini söyledi. Kırbaşoğlu, İlâhiyatçılar ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nı da eleştirdiği konuşmasını, aktüel sosyal ve siyasî olaylarla ilişkilendirerek 25 dakikada tamamladı.

Oturum başkanı Önkal, Kırbaşoğlu’nun sözlerini sempozyumda ortaya çıkan “fikir zenginlikleri”nden birisi olarak yorumladı ve sözü Prof. Dr. Nevzat ÂŞIK’a verdi. İnsanın Allah’ın halifesi olmasının anlam ve mahiyetinden, Hz. Peygamber’in problemleri halletme tarzından ve dinî irşad metodundan bahseden Âşık, günümüzdeki güzel ahlâk ve akraba ilişkilerindeki farklı anlayışlara örneklerle değinerek, bunların sünnete uygun hale gelmesi tavsiyeleriyle sözlerine son verdi.

Dördüncü değerlendirme konuşmasını yapmak üzere Prof. Dr. Ali ÇELİK söz aldı. Sempozyumun ana başlığını tahlil ederek sözlerine başlayan Çelik, bazı tebliğlerin bu başlıkla uyumlu olmadığı kanaatinde olduğunu söyleyerek, Hz. Peygamber’in gerçekleştirdiği değişim ve dönüşüm hareketinin mahiyetini örneklerle ortaya koymaya çalıştığı konuşmasını tamamladı.

Beşinci değerlendirmeci, Konya'da hadis alanında yaptığı eğitim faaliyetleriyle tanınan Dr. Nureddin BOYACILAR oldu. Genel olarak hadis tahricinin öneminden, bulunduğu yıllarda Suudi Arabistan'daki eğitim sisteminden ve râvi tenkit usûllerinden bahsetti.

Değerlendirme oturumunun son söz hakkı, Sempozyum Tertip Heyeti adına hem eleştirileri cevaplamak hem de teşekkür etmek amacıyla Prof. Dr. Zekeriya GÜLER'e verildi. Mesajlarını selef âlimlerinden yaptığı anlamlı nakillerle zenginleştiren Güler, Kirbaşoğlu'nun yaptığı konuşmanın içeriğine katıldığını, ancak üslûbun yanlış ve kırıcı olduğunu hissettirdi. Sempozyumu "lâfûgüzâf" olarak değerlendiren ifadelerin kabul edilemeyeceğini, eleştirilerde insaf sahibi ve dengeli olunması gerektiğini; gerekiyorsa başka bir sempozyum tertip edilerek arzu edilen diğer konuların da ele alınabileceğini söyledi. Daha sonra genel bir değerlendirmesini yaptığı sempozyumun verimli geçtiği kanaatinde olduğunu ifade ederek, katılımcılara, dinleyicilere ve Tertip Heyeti'ne teşekkürle sözlerini tamamladı.

Oturum başkanı Prof. Dr. Ahmet Önkal, dinleyiciler arasından da bir kişinin sempozyumla ilgili genel bir değerlendirme yapmasını arzu ettiğini söyleyerek, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı ve aynı zamanda İslâm Hukuku öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ahmet YAMAN'ı kürsüye davet etti. Sempozyumun konu başlığı ile bazı tebliğler arasında mutabakat bulunmadığı gibi bir hissinin olduğunu, sünnetin bireysel ve toplumsal değişimi nasıl gerçekleştirdiği hususunun tam olarak aydınlatılmadığını düşündüğünü söyleyen Yaman, ancak sunulmak istenilen tebliğlerin böyle geldiğini bildiğini; bunun da sipariş usulüyle aşılabileceğini ifade etti. Yaman, sonuç itibarıyla sempozyumun faydalı ve amacını gerçekleştirmiş olduğunu söyleyerek sözlerini tamamladı.

Oturum başkanı Prof. Dr. Ahmet Önkal, ev sahibi fakültenin dekanı ve tertip heyeti başkanı sıfatlarını da kullanarak, sempozyumun gayesine ulaştığını gördüğünü, bu sebeple katılımcı hocalara, iki gündür salonu dolduran ve dinamik bir şekilde sempozyumu izleyen dinleyicilere, aynı zamanda tertip heyetini oluşturan fakültenin Hadis Anabilim Dalı öğretim elemanlarına ve emeği geçen herkese ayrı ayrı teşekkür ederek sempozyumu kapattı.

Akşama kadar kalan zamanda ise, misafir katılımcılara Konya'nın tarihî ve turistik yerleri gezdirildi.

Sonuç olarak, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin tarihinde de Sünnet ve Hadis konulu ilk özel sempozyum olan bu 'bilgi şöleni'nin, sünnetin en azından toplumsal ve bireysel açıdan farklı yönleriyle gündeme gelmesine ve Hz. Peygamber (sas)'in değişik özellikleriyle tanınması ve anlaşılmasına yaptığı katkılar açısından önemli bir işlevi başarıyla yerine getirdiğini düşünüyoruz. Bunu, toplantıya ülkenin dört bir yanından büyük bir kısmı iştirak eden kıymetli Hadis Anabilim Dalı öğretim elemanlarının sözlü veya yazılı ifadelerinin yanı sıra; iki gün boyunca salonun dolu olmasından, dinleyicilerin katılımcıları oturum aralarında bile yalnız bırakmayıp sorularıyla onlardan istifade yollarını aramalarından ve sonraki günlerde bile Konya medyasındaki olumlu yansımalarından da anlıyoruz. Ayrıca Prof. Dr. Şerafettin Gölcük hocamızın: "Hz. Peygamber (sas)'in ruhaniyeti âdetâ

bu sempozyumda tecelli etti" ifadesiyle özetlenebilecek bir duygu ve samimiyet ikliminde gerçekleşen bu sempozyum, ilim adamlarının halkla bütünleşmesinin de ne kadar önemli yararlar sağlayacağını bir kez daha ortaya koymuş oldu.

Kimi eleştirilere ilaveten, başka zamanlarda faydadan hâfî olmayan hayata dair tecrübelerin naklinin böylesi ilmî toplantılarda pek uygun düşmediğine; aynı şekilde öğrenci-hoca ilişkilerinin yâd edilmesinin her şeyden önce zaman kaybına sebep olduğuna da işaret edilebilir. Bir de, zaten dar bir süreyle sınırlandırılan tebliğ ve müzakerelerin sunumlarında okuma usulünün tercih edilmesinin, hem sunumun tamamlanması ve hoşluğu hem de dinleyicilerin takibi açısından dezavantaj oluşturduğunu da hatırlatmak gerekir.

Burada genel hatlarıyla verilmeye çalışılan tebliğ ve müzakerelerin kitaplaştırılmasıyla, ilim çevrelerinin bunlardan azami fayda temin edeceği kanaatindeyiz. Bundan sonraki sempozyumların da başarılı geçmesi dileğimizle...